

مستندسازی

چند سال کار کتابدارانه. غرض از ذکر این ماجرا، اشاره به این نکته بود که در زندگی کتابدارانه ما تجربیات بسیار ارزشمندی به دست می‌آید که تنها راه حفظ و نشر آن، نگارش و به کتابت در آوردن است. آن گونه که از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است: العلم صید و الکتابه قید. فقیدو العلم بالکتابه: دانش بسان صید است و نگارش همچون دام آن. پس با نوشتن، دانش‌ها را در بند کنید (محافظت کنید)!. همچنین در منابعی که به بررسی اسناد و مدارک نهج البلاغه پرداخته‌اند، به این نکته تصریح شده که هنگامی که برخی اصحاب از امام علی بن ابیطالب (ع) سؤالی می‌پرسیدند، آن حضرت در صورتی که سؤال جنبه شخصی و محرمانه نداشت، از پرسش‌کننده می‌خواست تا سؤال خود را در مسجد و در جمع مطرح کند تا دیگران، پاسخ ایشان را یادداشت و ثبت کنند.^۱

چه بسا تجربیاتی که ما از کارهای فراوان

چندی پیش از جانب مؤسسه‌ای تماس گرفتند و سؤالاتی درخصوص قطع کتاب و اهمیت آن در انتشار آثار مربوط به جنگ پرسیدند. طبیعی بود که پاسخی مدون یا از قبل تهیه شده نداشتیم. فرصتی خواستم تا با بررسی در منابع، پاسخی درخور ارائه شود. جستجو در منابع چاپی و غیرچاپی سودی نبخشید و روز بعد هنگامی که مجدداً تماس گرفتند در پاسخ تنها به ذکر تجربیات و مشاهدات شخصی بسنده شد. این تجربیات، عموماً یادگار سال‌هایی بود که با بخش مرجع ارتباط تنگاتنگی داشتم. در پایان مکالمه اجازه گرفتند که این گفته‌ها را در جایی چاپ کنند. مدتی بعد از طرف همان مؤسسه کتابی به دستم رسید با عنوان هشت یادداشت پیرامون کتاب و کتابداری جنگ که در یکی از یادداشت‌ها به موضوع فوق‌الذکر پرداخته شده بود. سایر بخش‌های کتاب نیز برگرفته از تجربیات همکاران مؤسسه بود در طول

۱. علی احمدی میانجی، مکاتیب الرسول صلی‌الله علیه و آله و سلم، (قم: مؤسسه فرهنگی دارالحدیث، ۱۳۷۶)، ج ۱، ص. ۳۶۱.

۲. سیدجواد مصطفوی، پرتوی از نهج‌البلاغه: درسها و مقالات، (مشهد: دانشگاه فردوسی، ۱۳۷۲)، ص. ۸.

خود در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به‌دست آورده‌ایم که در هیچ جای دیگری نمی‌توان به‌سادگی به آن‌ها دست یافت. تأملی در فعالیت‌های روزمره و عادی یک کتابدار، نظیر پاسخ‌گویی به سؤالات مرجع، شیوه‌های برخورد با مراجعانی که نخستین بار به کتابخانه آمده‌اند، تجربیات خرید کتاب و نشریات نایاب، دشواری‌ها و معضلات مربوط به جابه‌جایی‌ها و نقل مکان‌ها در کتابخانه‌ها، خاطرات شرکت در همایش‌ها؛ نمونه‌هایی ساده را پیش روی ما می‌نهد که ثبت و نگارش آن‌ها برای دیگران و چه بسا در آینده برای خودمان، مغتنم و ارزشمند خواهد بود.

نگاهی به برخی همایش‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز، نشان‌دهنده این واقعیت است که دست‌اندرکاران این نشست‌ها، آن‌قدر که در پی شنیدن تجربیات عملی و پروژه‌های کاربردی کشورهای گوناگون هستند، به مطالب تئوریک چندان رغبتی نشان نمی‌دهند.

برای نمونه کفایت به مقالات پذیرفته شده در ایفلا در سال‌های اخیر نگاهی بیندازید: تجربه آموزش کتابداری در یک کشور آفریقایی، کتابخانه‌های سیار در گوشه‌ای از آسیا، تجربه خدمات مشترک مرجع بین دو دانشگاه اروپایی و نظایر آن.

به نظر می‌رسد ثبت و نگارش دانسته‌ها و مستندسازی تجربیات نه تنها کاری ارزشمند بلکه تأسی جستن از سیره عملی اهل بیت (ع) و انجام وظیفه‌ای است که در بیان امام صادق (ع) از آن با عنوان زکات دست یاد شده است:

زکوه الید البذل والعطاء والسخاء بما انعم الله علیک به و تحریکها بکتبه العلوم و منافع یتنفع بها المسلمون...

زکات دست، بذل و دهش و بخشش است از نعمت‌هایی که خدا به تو ارزانی داشته و جنبانیدن آن است به نگارش دانش‌ها و بهره‌هایی که مسلمانان از آن بهره‌مند شوند.^۳

غلامرضا امیرخانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۳. عباس قمی، سفینه البحار و مدینه الحکم و الآثار، (مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۴)، ج ۲، ص. ۴۲۱.